

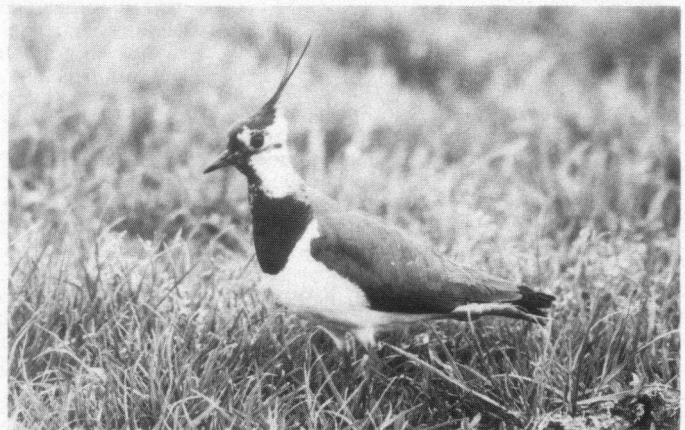
Discussie over het Kievitseierenrapen

Een Engelse deskundige op het gebied van boeren natuurbeheer schreef in haar eindrapport over een studiereis door Nederland, Duitsland, Denemarken en Zweden, dat de Nederlandse weidevogels 'almost a national emblem' vormen (A. Espiek 1990. *Ways of modifying agriculture to the benefit of the environment*. Dinnet, Schotland). En inderdaad, Nederland is hét weidevogelland bij uitstek. Nergens anders ter wereld komen op het boerenland zo veel verschillende soorten in zulke hoge dichtheden tot broeden. En als er één vogel is, die als 'national emblem' voor Nederland zou kunnen dienen, dan maakt de Grutto goede kansen, maar hij wordt nog ruimschoots verslagen door de Kievit. Immers, geen andere weidevogel is meer een boerenlandvogel, voorbode van de komende lente en meer geliefd bij vogelliefhebbers dan juist deze soort. Geen andere soort ook is meer bediscussieerd in het Nederlandse natuurbeleid dan juist de Kievit. Van alle inheemse vogels die worden beschermd door de Vogelwet 1936 is dit de enige vogelsoort waarvan gedurende een wettelijke bepaalde periode de eieren mogen worden gezocht en geraapt. Dit zowel tot vreugde van sommige natuurbeschermers als tot verdriet van anderen.

Voor de voorstanders van het Kievitseierenrapen is 'Eierzoeken en liefde voor de natuur: geen tegenstelling, maar oorzaak en gevolg' (Roodbergen, S. en anderen, 1992. *Kievit tussen pet en wet; hijkes en sijkes*. Friese Pers Boekerij, Drachten/Leeuwarden). Voor de tegenstanders echter: 'Een sport waarbij de Kievit nooit wint' (Goudse Courant, 12 april 1988), ofwel 'een achterhaalde traditie' (Bil, W. & J. Schuurs, 1988. *Kievitseierenrapen: een achterhaalde traditie*. Het Vogeljaar 36 (4): 148-151), die duidelijk niet meer past in deze tijd van toenemend natuur- en milieube-

sef. Hiermee wordt meteen ook de kern van de discussie rond het Kievitseieren duidelijk. Voor de voorstanders van het Kievitseieren rapen, vooral te vinden onder leden van de Bond van Friese Vogelbeschermings Wachten en de Vereniging van Weidevogelbeheerders 'Vanellus', is ingrijpen door de mens in de natuur toegestaan, mits dat maar zorgvuldig cq verstandig gebeurt, aangeduid met de term 'wise use'. Het zoeken en rapen van Kievitseieren vormt in deze visie de basis van de bescherming van de weidevogels, de zogenaamde nazorg. De eerder genoemde Engelse boeren natuurbeheerdeskundige schreef over haar ervaringen met het Friese 'harmonie-model': 'This was my first encounter with what was to be a recurring theme during my travels the influence of hunting interest as an incentive to encourage conservation work'. Hieruit blijkt dat voor haar 'jacht' en 'natuurbescherming' niet altijd elkaar volledig uitsluitende zaken zijn, of sterker nog: het een vormt vaak de aanmoediging voor het ander. In Schotland bijvoorbeeld is het natuurbeheer van de uitgestrekte heidevelden vooral ingegeven door het feit dat deze een goed biotoop vormen voor het Schots Sneeuwhoentje (Grouse; *Lagopus lagopus*), een soort waar op wordt gejaagd. Er zijn vele voorbeelden te vinden waar, door het wegvallen het belang van de jacht, ook het natuurbeheer van de heidevelden werd verwaarloosd, met desastreuze gevolgen voor de aanwezige natuurwaarden (Kruk, M., 1991. *Farming and nature conservation in Britain; report of a study tour*. Milieubiologie Rijksuniversiteit Leiden).

Maar terug naar de Nederlandse discussie over het eierenrapen. Hoewel in de discussie wel degelijk rationele argumenten worden gehanteerd, heeft voor veel Friezen het rapen zeker ook een belangrijke emotionele waarde. In zijn boekje

Waarom levert de bescherming van onze nationale vogel, de Kievit, zo veel moeilijkheden op?
Foto: H.L.M. Tromp.

'Aeisykje', verwoordt G. Dijkstra Hsn. dat als volgt: *'Aeisykjen menear, dat is in sjongende klyster yn 'e iere moarn, dat is de maitydsrook fan it fjild, dat binne de pearljende dauwdripkjes, de wite wolken yn de blauwe loft, de fûgels om en boppe us, dat is de spegljende mar. It is frijheit, tankbrens, blidens. En dat allegearre tegelyk'*.

Voor de tegenstanders van het rapen, vooral te vinden onder leden van de Stichting Kritisch Faunabeheer en de Vereniging tot Bescherming van Vogels, geldt echter dat elk ingrijpen door de mens in de natuur uit den boze is, of in ieder geval toch zo veel mogelijk moet worden vermeden. 'Echte' natuur is natuur waar de mens geen (of nauwelijks een) rol speelt, zoals in het tropisch regenwoud en de beide poollandschappen. De mens heeft al zoveel in de natuur ingegrepen, dat ieder verder ingrijpen zeer goed moet worden overwogen en uitsluitend in het belang mag zijn van de natuur zelf. *'Men kan principieel stellen dat elke onnodige menselijke ingreep in de natuur uit den boze is'*; *'Het eierrapen (is) net als elke andere vorm van 'oogsten' uit de natuur niet te verantwoorden (...) ook niet met welke voor- of nazorg dan ook'* (Beule, J. de, 1986. Eierrapen in Nederland: een discussie. Mens en Vogel 24 (1): 42-47). In essentie is het natuurbeeld van deze natuurbeschermers dus een 'mensvijandig' natuurbeeld. Dat komt ook tot uiting in de manier waarop natuurbeschermers van deze denkrichting natuurreservaten in het boerenland beheren: activiteiten van boeren worden zo veel mogelijk teruggedrongen, bemesting vindt zo min mogelijk plaats, maaien wordt zo laat mogelijk uitgevoerd en dergelijke. Meer extreem komen de ideeën neer op het geheel achterwege laten van het beheer ten behoeve van weidevogels of graslandvegetaties, om de vorming van moerasbossen te stimuleren. Dat dit ook wordt ingegeven door financiële overwegingen wordt echter maar zelden hardop uitgesproken. Een dergelijk natuurbeeld is, in Nederland zeker, natuurlijk een ideaalbeeld: dat blijkt ook wel uit het feit dat de Oostvaardersplassen, die vaak worden genoemd als hét voorbeeld voor hoe een ideaal 'echt' natuurgebied in Nederland er uit zou moeten zien, staan voor een gebied waar de waterstand kunstmatig op peil wordt gehouden.

Het is duidelijk dat deze twee denkbeelden over natuurbescherming met elkaar in conflict zijn. Dat wordt dan ook duidelijk uit het onlangs verschenen rapport 'Eindeloos of eindelijk?'. Een analyse van de kwestie van het kievitseierenrapen in Nederland, door Hans Groot, die als student Bestuurskunde aan de Vrije Universiteit Amsterdam gedurende vier maanden stage liep bij de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in Den Haag. In deze korte tijd is Hans Groot erin geslaagd een zeer uitvoerige en heldere analyse te maken van de discussie rond het kievitseierenrapen. Dit met het oog op een goede besluitvorming ten behoeve van de op handen zijnde wijziging van de Vogelwet 1936. Het rapport behandelt de geschiedenis van de

kwestie in negen hoofdstukken. In de eerste vier hoofdstukken worden de ontwikkelingen in respectievelijk tot en met 1936, in de jaren vijftig en zestig, in de jaren zeventig en in de jaren tachtig en negentig besproken. Het vijfde hoofdstuk behandelt het onderzoek naar de invloed van de landbouw op de weidevogels. Hoofdstuk 6 bespreekt de effecten en omvang van nazorg/nest-beschermende argumenten nader beschouwd en het geheel wordt in hoofdstuk 9 afgesloten met conclusies en aanbevelingen. Voor wie dat allemaal teveel is om te lezen, is er ook een uitgebreide samenvatting.

Uit het rapport blijkt dat veel argumenten zijn aangevoerd om het kievitseierenrapen te verdedigen dan wel af te wijzen. Groot maakt, deels in navolging van professor dr. H. Klomp, een onderscheid in biologische argumenten, pedagogische argumenten, ethische argumenten, juridische argumenten en diverse argumenten. Zoals al eerder duidelijk werd en Groot ook zelf al aangeeft is echter *'uiteindelijk (...) het hele eierenrapen in de discussie, ethisch gezien, het botsen van twee mens-natuurbeelden, waarbij het ingrijpen van de mens in de natuur centraal staat'*. Alle andere dan de ethische argumenten kunnen dan ook worden beschouwd als afgeleiden van het ethisch uitgangspunt. Zoals reeds eerder door Ter Keurs en mij aangegeven (in: De raapdiscussie: een gebed zonder einde? Het Vogeljaar 37 (2): 49-57): die argumenten overtuigen de beide partijen dan ook zelden of nooit. Het heeft Groot (terecht) er desondanks niet van weerhouden al deze argumenten eens kritisch tegen het licht te houden en daarmee uiteindelijk te komen tot aanbevelingen voor wijziging van de Vogelwet. Groot wekt daarbij de indruk zo objectief en zo onbevooroordeeld mogelijk te werk te zijn gegaan. Dat blijkt ook uit het groot aantal mensen, zowel voor- als tegenstanders als mensen zonder uitgesproken standpunt, dat hij over de kwestie heeft ondervraagd. Voor een nietbioloog als Groot valt verder op dat hij daarbij ook de biologische aspecten tamelijk nauwkeurig heeft weergegeven. Kortom: een zorgvuldige rapportage.

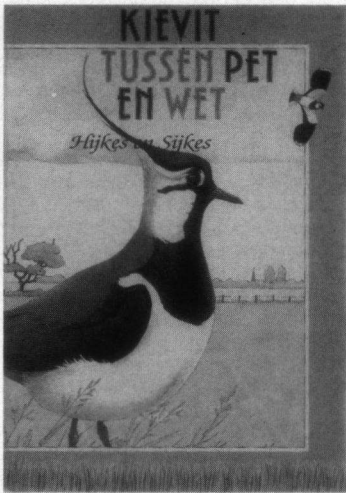
Desondanks zal zijn eindoordeel voor geen van de beide partijen in het conflict goed in de smaak vallen: het onvermijdelijke compromis dat het gevolg is van het afwegen van alle argumenten betekent immers dat géén van de partijen volledig zijn zin krijgt. Groot beveelt namelijk aan om het rapen te blijven toestaan, echter met een kortere raaptijd, namelijk tot 6 april, óók in Friesland. Daarnaast pleit hij voor een expliciete koppeling tussen eierrapen en nazorg. Ten slotte meent Groot dat verder onderzoek, gedragen door voor- en tegenstanders (!), meer duidelijkheid moet verschaffen. De discussie over het kievitseierenrapen zal dan ook na het verschijnen van het rapport nog wel even voortduren. Er is dan wel 'Eindelijk' een rapport over de raapdiscussie verschenen dat gerust als een standaardwerk op dit gebied mag worden aangemerkt, maar de discussie zelf zal nog wel Eindeloozen.

■ Maurice Kruk, Milieubiologie Rijksuniversiteit Leiden, postbus 9516, 2300 AA Leiden, 071 - 277 459.

Kievit, tussen pet en wet

Wie meer wil weten over de binding van sommige Friezen met de Kievit moet dit boek aanschaffen. Er blijven nu eenmaal Friezen bestaan die voor hun liefde voor de natuur moeten worden gehonoreerd met de gunst om eieren van Kieviten te mogen zoeken en rapen. In dit boek kunt u niet alleen lezen waarom de leden van de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten dat vinden. Maar 'het bevat ook een historische schets van een stukje cultureel erfgoed tegen de achtergrond van de tijdgeest' staat op het omslag vermeld.

De allereerste datum van een vondst van het eerste kievitseit staat momenteel op 4 maart, dat was in 1989. Op bladzijde 15 lezen wij in een bij-schrift van een afgedrukte advertentie uit 1900 'Vroeger was, meer dan nu, het eierzoeken aan vergunningen van de landeigenaren en pachters gebonden'. Het zoeken en rapen van kievitseieren in de vastgestelde wettelijke tijd is nóg steeds alleen geoorloofd als de zoeker een schriftelijke vergunning bezit van de grondeigenaar of grondgebruiker. Over het algemeen kan worden gezegd dat dit gebied door vele eierappers wordt genegeerd en dan blijft niet alleen het 'rapen', maar óók het 'zoeken' een strafbaar feit waar veel te weinig controle op wordt uitgeoefend.

Nog steeds is het rapen van kievitseieren in ons land wettelijk geoorloofd van 1 februari tot en met 5 april, met uitzondering van de provincie Friesland waar dit tot en met 12 april is toegestaan op voorwaarde dat een schriftelijke vergunning kan worden getoond. Voor dit jaar is echter op het moment dat wij dit schrijven nog geen andere periode bekendgemaakt. Minister Bukman zal het echter binnenkort wel mogelijk maken dat voor één of meer provincies de mogelijkheid zal bestaan vanaf het volgende jaar geen raaptijd meer vast te stellen. Blijkbaar is het handelsverbod van kievitseieren nog steeds niet doorgevoerd, want in 1990 werden nog 7000 kievitseieren aangevoerd. Dat aantal lag weliswaar vroeger veel hoger, want de grootste handelaar

in kievitseieren te Leeuwarden verhandelde in het topjaar 1957 niet minder dan 178.000 kievitseieren. Dan kan men vroege legfels niet meer als een 'speling der natuur' beschouwen.

Het boek draait dan ook om het kievitseierenrapen, daar ligt het voorwoord al niet om. De tekst bevat veel informatie op geschiedkundig gebied (ik mis daarbij een hoofdstukje over antieke Friese voorwerpen met betrekking tot de Kievit), eerste vinddata van de eieren sinds 1897 en vele anecdotische gegevens. Het boek dat voor- en tegenstanders van het eierrapen zal interesseren en hopenlijk ook dichter bij elkaar zal brengen. Uiteindelijk is het een heel ander boek geworden dan het in 1968 uitgegeven boek 'Hijkes en Sijkes'.

Hier en daar is er wat tekst in het Fries afgedrukt, maar die teksten zijn blijkbaar niet belangrijk genoeg voor de lezers die met het Fries minder best overweg kunnen.

Smalend wordt dit boek wel eens 'onder pet en boven wet' genoemd, maar dat verdient het toch niet want elke rechtgeaarde Nederlandse vogelliefhebber vindt er veel informatie en wetenswaardigheden in.

Professor Voous schreef een 'Ten geleide', Ad Cameron tekende de omslagillustratie en Henk Slijper tekende er onder meer een frontillustratie voor.

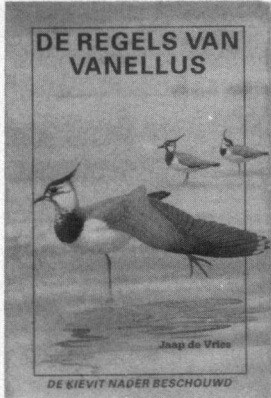
S. Roodbergen, F. Tuinstra & H. Wiltburg (1991): Kievit tussen pet en wet. Hijkes en Sijkes. 127 bladzijden, vele illustraties. Friese teksten van Pieter Breuker, redactie Harrie Ernst (1991). Boekhandelprijs f 19,90. Ook te bestellen via het BFVW-verkoopkanaal door overmaking van f 24,90 (inclusief verzendkosten) op giro-nummer 1 402 414 ten name van F. Tuinstra, Sybrandaburen onder vermelding van '1 ex. Kievit tussen pet en wet'.

De regels van Vanellus

Op de zelfde dag dat het boek 'Kievit tussen pet en wet' verscheen, werd er nog een boek over de Kievit gepresenteerd. Toen Jaap de Vries in 1990 het thans uitverkochte boek 'Van alles Vanellus' schreef, waarvan zelfs een Engelstalige uitgave verscheen, wist hij niet dat het zo'n gretig aftrek zou vinden.

In dit tweede boek over de Kievit nader beschouwd, vertelt hij opnieuw over deze vogelsoort die hem zo mateloos boeit. In tegendeel tot de auteurs van het eerstgenoemde boek die er voor pleiten dat de toegestane raaptijd van kievitseieren in Friesland wordt gehandhaafd tot en met 12 april, wil auteur Jaap de Vries dat de raaptijd wordt verkort tot en met 31 maart, terwijl hij in zijn vorige boek dat een jaar eerder verscheen een variabele datum voorstelde. Ook Jaap de Vries is er van overtuigd dat de broedende Kieviten in aantal achteruitgaan. Tot groot ongenoegen van Sake Roodbergen publiceerde de auteur een brief van hem van 12 september 1991 waarin Roodbergen onder meer schreef 'Het valt ernstig te betreuren dat de pogingen om te komen tot een eensgezinde 'Friese' opstelling op niets zijn uitgelopen'. Er zou zelfs sprake van zijn geweest dat Roodbergen het boek van De Vries daarvoor uit de handel zou laten nemen. Maar ook zonder dit geharrewar van de Friezen onderling was het al duidelijk gebleken dat ook onder

de ruim 8000 eierrapers geen gelijkgestemde mening heerst, waarvan er nog geen duizend zich met de zogenaamde 'nazorg' bezighouden. Het boek van De Vries heeft een luchtige tekst over geringde Kieviten, doodsoorzaken, albi-

nisme, de Flora- en Faunawet en natuurlijk het omstreden kievitseier maar met een ernstige noot. Auke Terluin heeft gezorgd voor de illustraties in het boek. Zo men ziet wordt er over de Kievit veel geschreven maar zal er wat meer aan het behoud van deze vogel moeten worden gedaan en dan betreft het allereerst het behoud van een gunstig biotoop dat daarbij ook nog ruim en wijds moet zijn. Spaar ons voor het idee dat wij Kieviten en andere weidevogels, evenals Ooievaars, dadelijk alleen kunnen bekijken in zogenaamde 'Weidevogeldorpen'. Er zouden enkele aan elkaar geschakelde Friese gemeenten moeten zijn die tezamen één groot 'Weidevogeldorp' zouden kunnen stichten en hun gebied geheel en al ten dienst van de weidevogels zouden stellen. Over de Kievit dus voorlopig genoeg te lezen!

Jaap de Vries: De regels van Vanellus: de Kievit nader beschouwd. 95 bladzijden, tekeningen van Auke Terluin, voorwoord D.T.E. van der Ploeg (1991). Uitg. Eisma B.V., Leeuwarden/Mechelen. Boekhandelprijs f 17,50. Lezers van 'Het Vogeljaar' betalen f 15,- (dus zonder verzendkosten) door overmaking op girorekening 1 441 831 ten name van J. de Vries, Leeuwarderweg 4, 8491 GC Akkrum, 05665-1918, onder vermelding van 'Regels van Vanellus'.

Lezers van 'Het Vogeljaar' kunnen nu ook al het eerste boek van Jaap de Vries 'Van alles Vanellus' bestellen door f 15,- over te maken. Bij een eventuele zevende druk wordt dit boek dan ook toegezonden.

Analyse inzake kwestie kievitseierenrapen

Onder de titel 'Eindeloos of eindelijk?' geeft J.B. Groot een analyse over de kwestie van het kievitseierenrapen in Nederland. Dit rapport is in het kader van zijn studie bestuurskunde opgesteld gedurende een stageperiode van vier maanden bij de sector Flora en Fauna van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. In deze vier maanden heeft de samensteller van het rapport veel geschriften en meningen bestudeerd. De beschreven problematiek is actueel in verband met de aanpassing van de Vo-

gelwet 1936 aan internationale regelingen als de Benelux-overeenkomst op het gebied van de jacht en de bescherming van vogels en de EG-Vogelrichtlijn. Het desbetreffende wetsontwerp is momenteel in behandeling en verwacht wordt dat het eind van dit jaar kracht van wet zal krijgen. Het rapport moet een 'bouwsteen' zijn voor de besluitvorming bij een wetsontwerp tot wijziging van de Vogelwet 1936 dat in behandeling is. De samensteller schrijft 'op zich is het beter weidevogels direct (wettelijk en praktisch) te beschermen, zonder eerst kievitseieren te rapen'. Hij vindt dat een algeheel verbod niet op biologische grond kan worden gebaseerd, zolang niet duidelijk is, wat de invloed van het uitstellen van de broedtijd door het rapen is. Dat is eigenlijk het omkeren van de 'bewijslast', want het zou zó moeten zijn dat het handjevol eierenzoekers en -rapers zal moeten bewijzen dat het zoeken en rapen van kievitseieren (en het 'melken' van nesten) in geen enkel opzicht nadelig is voor de

Kievit en andere weidevogels. Bovendien wordt gesteld dat door de schriftelijke toestemming de omstandigheden strikt zijn gecontroleerd. Hier wordt er echter niet rekening mee gehouden dat in Friesland deze wettelijke plicht door de meesten wordt overtreden. Eierzoekerkaarten hebben geen rechtsgeldigheid. De auteur vindt dat een algeheel verbod op het zoeken en rapen van kievitseieren de eierenzoekers en -rapers zou 'frustreren'. Zoiets is natuurlijk té gek voor woorden. Om het handjevol eierenzoekers -rapers niet te frustreren zou geen verbod op het rapen kunnen worden afgekondigd!

Ofschoon de samensteller niet tot dié conclusie komt, vinden wij dat uit dit rapport (als men het goed leest) overduidelijk tot uiting komt dat het zoeken en rapen van kievitseieren nog dit jaar totaál moeten worden verboden. Ondanks de te risiekeren frustratie van Friezen die weidevogels alleen willen beschermen als daar wat tegenover staat.

J.B. Groot: Eindeloos of eindelijk? Een analyse van de kwestie van het kievitseierenrapen in Nederland. 102 bladzijden, 2 bijlagen, 4 figuren, 12 zwartwit illustraties (1992). Uitg. Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage, 070 - 3 792 919.